

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم اداری و اقتصاد

گروه حقوق

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی حقوق جزا و جرم‌شناسی

تحلیل فقهی – حقوقی تداخل قصاص و دیات

در جرایم علیه نفس و اعضاء

استاد راهنما:

دکتر قدرت اله خسروشاهی

استاد مشاور:

دکتر مرتضی طبیبی

پژوهشگر:

هادی اسدی

اردیبهشت ۱۳۹۱

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات
و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان
نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم اداری و اقتصاد

گروه حقوق

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی حقوق گرایش جزا و جرم شناسی آقای هادی اسدی

تحت عنوان

تحلیل فقهی-حقوقی تداخل قصاص و دیات

در جرایم علیه نفس و اعضاء

در تاریخ ۱۳۹۱/۰۲/۱۳ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه ..... به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر قدرت اله خسروشاهی با مرتبه ی علمی استادیار امضا

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر مرتضی طبیبی با مرتبه ی علمی استادیار امضا

۳- استاد داور داخل گروه دکتر حسن پوربافرانی با مرتبه ی علمی استادیار امضا

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر سیداحمد محمودی با مرتبه ی علمی استادیار امضا

امضای مدیرگروه

با قدردانی و تشکر فراوان از

استاد ارجمند جناب آقای دکتر خسروشاهی

و

استاد معظم جناب آقای دکتر طبیبی

و همه‌ی کسانی که در این تحقیق مرا یاری داده‌اند.

تقدیم به:

پدر و مادر و همسر عزیزم

که شفافیت نگاهشان، لطافت تبسم‌هایشان و زلالی دلشان

گل امید را در

لحظه لحظه‌ی زندگی‌ام شکوفا می‌کند

چکیده

اجرای مجازات‌های اسلامی از جمله قصاص و دیه (اگر دیه را مجازات صرف بدانیم، که به نظر می‌رسد جنبه‌ی مجازات آن بر جنبه‌ی دیگرش که جبران خسارت است، غلبه دارد) از مهم‌ترین مباحث حقوق جزای اسلام است که شارع مقدس بر انجام آن بسیار تأکید نموده و علاوه بر کلیات، فروع آن را نیز بیان داشته است؛ لکن حکم برخی از مسائل آن به طور صریح بیان نگشته که یکی از آن‌ها بحث تداخل در قصاص و دیات است.

بیان موارد تداخل یا عدم تداخل قصاص عضو در قصاص نفس و همچنین موارد تداخل یا عدم تداخل دیه‌ی عضو در دیه‌ی نفس و موارد تداخل یا عدم تداخل دیه‌ی اعضاء در یکدیگر (یعنی بیان صور مختلف مسأله) و پاسخ به این سؤال که آیا بین تداخل یا عدم تداخل در قصاص با تداخل یا عدم تداخل در دیات تفاوتی هست یا خیر؟ از جمله اهدافی است که این نوشتار در راستای آن‌ها تدوین گردیده است.

با توجه به این‌که ماهیت تحقیق توصیفی-تحلیلی می‌باشد برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، از روش کتابخانه‌ای و اسنادی و همچنین از نرم افزارهای فقهی استفاده شده است. بنابراین تحقیق مذکور به روش کتابخانه‌ای و با ماهیتی توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است.

با بررسی آیات و روایات مرتبط با موضوع مورد بحث و نیز اقوال و نظرات فقهاء [و تا حدودی] حقوقدانان در باب موضوع مورد بحث، این نتیجه حاصل گردید که در فرضی که با ضربه‌ی واحد چند جنایت [که یکی از آن‌ها مرگ باشد] اتفاق بیفتد، تداخل صورت می‌گیرد، چه در قصاص و چه در دیات. و در فرضی که با ضربات متعدد، جنایات متعدد پدید آید، باید قائل به تفصیل شویم؛ بدین شرح که وقتی ضربات به صورت پی در پی و متوالی بر مجنی‌علیه وارد شود موجب تداخل می‌گردد و در فرضی که ضربات به صورت متفرق بر مجنی‌علیه وارد آید موجب عدم تداخل می‌گردد. همچنین با بررسی موادی از قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و همچنین قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۰ [که در این زمینه نگارش یافته است]، این نتیجه به دست آمد که در قصاص اصل بر تداخل و در دیات اصل بر عدم تداخل می‌باشد.

واژگان کلیدی: تداخل، عدم تداخل، قصاص، دیه، ضربات متوالی، ضربات متفرق.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
خ	پیشگفتار.....

فصل اول: طرح تحقیق

۱-۱	شرح و بیان مسأله پژوهشی.....	۱
۲-۱	پیشینه موضوع تحقیق.....	۲
۳-۱	اهداف تحقیق.....	۴
۴-۱	اهمیت و ارزش تحقیق.....	۴
۵-۱	کاربرد نتایج تحقیق.....	۴
۶-۱	سؤال‌ها و فرضیه‌های تحقیق.....	۵
۷-۱	روش تحقیق.....	۵
۸-۱	سازماندهی تحقیق.....	۶

فصل دوم: تعاریف و مفاهیم

۱-۲	تعریف تداخل.....	۷
۱-۱-۲	در لغت.....	۷
۲-۱-۲	در اصطلاح اصولیون و فقها.....	۸
۱-۲-۱-۲	بُعد اصولی.....	۸
۲-۲-۱-۲	بُعد فقهی.....	۱۰

عنوان

صفحه

- ۱-۲-۲-۱-۲- ذکر برخی مصادیق تداخل اسباب در فقه ۱۰
- ۲-۲- تعریف قصاص ۱۳
- ۱-۲-۲- در لغت ۱۳
- ۲-۲-۲- در قرآن ۱۴
- ۳-۲-۲- در اصطلاح فقها ۱۶
- ۴-۲-۲- در قانون ۱۷
- ۳-۲- تعریف ديه ۱۸
- ۱-۳-۲- در لغت ۱۸
- ۲-۳-۲- در روایات ۱۸
- ۳-۳-۲- در اصطلاح فقها ۱۹
- ۴-۳-۲- در قانون ۱۹

فصل سوم: تداخل قصاص در جرایم علیه نفس و اعضاء

- ۱-۳- تحلیل فقهی ۲۱
- ۱-۱-۳- بیان دیدگاه‌های موجود ۲۱
- ۱-۱-۳- ادله دیدگاه اول (تداخل قصاص عضو در قصاص نفس مطلقاً) ۲۳
- ۱-۱-۳-۱-۱-۱- دلیل اول ۲۳
- ۱-۱-۳-۱-۱-۱-۱- بررسی دلیل اول ۲۵

عنوان

صفحه

۲۶	.....۲-۱-۱-۱-۳-۳ دلیل دوم
۲۸	.....۱-۲-۱-۱-۱-۳ بررسی دلیل دوم
۲۹	.....۳-۱-۱-۱-۳ دلیل سوم
۲۹	.....۱-۳-۱-۱-۱-۳ بررسی دلیل سوم
۲۹	.....۴-۱-۱-۱-۳ دلیل چهارم
۳۰	.....۱-۴-۱-۱-۱-۳ بررسی دلیل چهارم
۳۰	.....۲-۱-۱-۳ ادله دیدگاه دوم (عدم تداخل قصاص عضو در قصاص نفس مطلقاً)
۳۰	.....۱-۲-۱-۱-۳ دلیل اول
۳۱	.....۱-۱-۲-۱-۱-۳ بررسی دلیل اول
۳۱	.....۲-۲-۱-۱-۳ دلیل دوم
۳۲	.....۱-۲-۲-۱-۱-۳ بررسی دلیل دوم
۳۲	.....۳-۲-۱-۱-۳ دلیل سوم
۳۳	.....۱-۳-۲-۱-۱-۳ بررسی دلیل سوم
۳۳	.....۴-۲-۱-۱-۳ دلیل چهارم
۳۴	.....۱-۴-۲-۱-۱-۳ بررسی دلیل چهارم
۳۴	.....۳-۱-۱-۳ ادله دیدگاه سوم (تفصیل)
۳۵	.....۱-۳-۱-۱-۳ ادله وحدت ضربه

عنوان

صفحه

- ۱-۱-۴-۱-۴ ..... ۵۸
- ۱-۱-۴-۱-۴ ..... ۵۹
- ۱-۱-۴-۱-۴ ..... ۵۹
- ۱-۱-۴-۲-۱-۴ ..... ۶۲
- ۱-۱-۴-۱-۲-۱-۴ ..... ۶۳
- ۱-۱-۴-۲-۱-۴ ..... ۶۴
- ۱-۲-۱-۴-۱-۴ ..... ۶۵
- ۱-۲-۱-۴-۲-۱-۴ ..... ۶۵
- ۱-۲-۱-۴-۱-۲-۱-۴ ..... ۷۰
- ۱-۱-۴-۱-۲-۲-۱-۴ ..... ۷۱
- ۱-۱-۴-۲-۱-۲-۲-۱-۴ ..... ۷۳
- ۱-۱-۴-۳-۱-۲-۲-۱-۴ ..... ۷۴
- ۱-۱-۴-۱-۳-۱-۲-۲-۱-۴ ..... ۷۹
- ۱-۱-۴-۲-۲-۲-۱-۴ ..... ۸۰
- ۲-۴ ..... ۸۱
- ۱-۲-۴ ..... ۸۱
- ۲-۲-۴ ..... ۸۶

صفحه

عنوان

۹۵ ..... نتیجه گیری

۹۷ ..... پیشنهادها

۹۸ ..... منابع و مآخذ

پیشگفتار

«زندگی بشر از زمانی که در این کره‌ی خاکی آغاز گردید، مراحل مختلفی را گذرانیده و در هر مرحله‌ای از مراحل زندگی، با توجه به شرایط اقلیمی و جغرافیایی از نظر مالی و اقتصادی، اجتماعی و سیاسی روشی خاص را دارا بوده است. به هر اندازه زندگی بشر از شکلی ساده به شکلی پیچیده‌تر در می‌آید، تمام و یا بیشتر معیارها و مشخصه‌های زندگانی وی نیز تغییر کرده است و این تغییرها و دگرگونی‌ها همچنان ادامه داشته و خواهد داشت». (مرعشی شوشتری، ۱۴۲۷: ۱۴۳)

جرم یکی از مفاهیم انتزاعی و پیچیده است که اکثر علوم انسانی سعی در شناخت واقعی آن داشته و دارند.

جرائم علیه تمامیت جسمانی اشخاص از مهم‌ترین جرایمی است که حق حیات آدمی را هدف قرار داده و همواره در قوانین جزایی شدیدترین واکنش کیفری برای آن پیش‌بینی شده است. در این میان قتل یا ضرب و جرح یک انسان زنده مهم‌ترین جنایتی است که نسبت به افراد انسانی ارتکاب می‌یابد. این جنایات از یک طرف به اصل مصونیت و غیرقابل تعرض بودن حیات انسانی که عزیزترین ودیعه‌ی الهی است لطمه می‌زنند و از طرف دیگر امنیت و انتظام جامعه را متزلزل می‌سازد. حمایت اسلام از حیات اشخاص و احترام خون آن‌ها در جامعه‌ی اسلامی یک اصل است و اسلام اجازه‌ی تعدی به حیات اشخاص را نداده است. در نظام حقوقی اسلام مجازات قتل در صورتی که عمدی و عدوانی باشد، قصاص است و از این مجازات در قرآن کریم به عنوان منشأ حیات جامعه یاد شده است،^۱ و در صورتی که غیرعمدی باشد دیه می‌باشد. از همین رو قانون‌گذاران همواره در قوانین خود سعی بر آن دارند تا واکنشی مناسب برای آن دسته از کسانی که به این حیات انسانی لطمه وارد می‌کنند، تعیین نمایند، تا بار دیگر نظم جامعه را برقرار سازند. در ایران نیز پس از انقلاب اسلامی ابتدا در قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱/۶/۳ کمیسیون امور قضایی مجلس و پس از آن قانون دیات مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴ و سپس قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام، احکام و مواد مربوط به قصاص و دیات (از جمله بحث تداخل آن‌ها) بیان شد. اکنون نیز در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۰ احکام و مواد مربوط به قصاص و دیات (از جمله بحث تداخل آن‌ها) ذکر شده است.

یکی از مباحثی که در رابطه با اجرای قصاص و پرداخت دیه میان فقها و حقوق‌دانان مطرح گشته و تا حدودی (بویژه در کتب فقهی) راجع به آن بحث و بررسی شده است، موضوع تداخل قصاص و دیات است. بحثی که تا حدودی نشأت گرفته از برخی آیات قرآن کریم از جمله آیه‌ی مبارکه‌ی «...وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ...»^۲ می‌باشد. از این رو این موضوع در بین فقها (چه فقه‌های پیشین و چه فقه‌های معاصر) تا حدودی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

^۱ - «وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ...». یعنی: در قصاص برای شما حیات و زندگی است ای خردمندان ... . سوره‌ی بقره، آیه‌ی

^۲ - هر [ضرب و] جرحی قصاص دارد. سوره‌ی مائده، آیه‌ی ۴۵.

جرم قتل ممکن است به شکل‌های مختلفی تحقق پیدا کند. در بسیاری از موارد قاتل ابتدا یک جنایت بر عضوی از اعضای مجنی‌علیه وارد می‌کند، به عنوان مثال دست او را قطع می‌کند، و این جنایت بر عضو منجر به مرگ مجنی‌علیه (مقتول) می‌گردد، و در برخی از موارد ضرباتی که باعث مرگ مجنی‌علیه می‌شوند، متعدد است؛ که گاه این ضربه‌ها بصورت متوالی و پیوسته و گاه بصورت متفرق و جدا از هم است.

سؤالی که در این جا مطرح می‌شود این است که، در این موارد که ابتدا جنایت بر عضو حادث شده و سپس جنایت بر نفس وارد شده است، آیا قصاص عضو در قصاص نفس تداخل می‌کند یا خیر؟ یعنی این که جانی فقط باید قصاص نفس شود و یا این که قبل از کشته شدن ابتدا باید قصاص عضو و سپس قصاص نفس شود؟

همینطور در مورد دیه این سؤال پیش می‌آید که «اگر چند جنایت بر کسی وارد شده باشد، آیا برای هر جنایت، دیه‌ی جداگانه تعیین می‌شود، به این معنی که پرداخت‌کننده‌ی دیه می‌بایستی تمام آن‌ها را بپردازد یا این که دیه‌ی برخی جنایات‌ها در دیگری تداخل می‌کند و دیگر نیازی به پرداختن دیات متعدد نیست؟ به عبارت دیگر مراد از تداخل دیات آن است که پرداخت یک دیه، از پرداخت دیه‌ی دیگر یا دیات دیگر کفایت کند و مراد از عدم تداخل دیات آن است که پرداخت‌کننده‌ی دیه برای هر جنایت باید دیه‌ی آن را بپردازد. مثلاً اگر کسی با وارد کردن ضربه‌ای سر دیگری را بشکند و او بمیرد، آیا لازم است، جانی دو دیه (یکی برای شکستن استخوان سر و دیگری برای مرگ) بپردازد یا این که دیه‌ی شکستن استخوان سر در دیه‌ی نفس تداخل کرده و جانی تنها به پرداختن دیه‌ی قتل محکوم می‌شود؟ اگر کسی دست و پا و گوش و چشم کسی را از بین ببرد و در نتیجه شخص بمیرد، آیا دیه‌ی اعضا در دیه‌ی نفس تداخل می‌کند یا این که می‌بایست برای تک تک اعضاء و برای نفس دیه‌ی جداگانه تعیین شود؟» (حاجی ده آبادی، ۱۳۸۴: ۳۵۹)

در این مسأله که بسیار مهم و مبتلا به است، بین فقها اختلاف نظر وجود دارد. به تعبیر یکی از فقها «*اضطربت فتوی الاصحاب فیه*»، (محقق حلی، ۱۴۰۸: ۱۸۶) تا جایی که از برخی از فقها سه یا چهار قول متفاوت در مورد این مسأله نقل گردیده است،^۱ و برخی از علما نیز پس از ذکر ادله توقف کرده‌اند.^۲

در کتاب *تحریرالوسیله* نیز پس از بیان اقوال و ترجیح یک نظر آمده است: «*والمسأله بعد مشکله*». (موسوی خمینی، بی تا: ۵۱۶)

البته این اختلاف در فتوا منحصر به علمای امامیه نیست، بلکه در بین فقهای اهل سنت نیز نظرات و اقوال متفاوت و متعددی ذکر شده است.^۳

^۱ - برای مطالعه‌ی بیشتر، ر.ک: عاملی، زین‌الدین بن علی (شهید ثانی)، *مسالك و الافهام إلى تنقیح شرائع الإسلام*، جلد پانزدهم، ص ۹۷.

^۲ - برای مطالعه‌ی بیشتر، ر.ک: حلی، حسن بن یوسف بن مطهر اسدی، *قواعد الأحكام فی معرفة الحلال و الحرام*، جلد سوم، ص ۵۹۳.

^۳ - برای مطالعه‌ی بیشتر، ر.ک: طوسی، محمدبن حسن، *الخلافا*، جلد پنجم، ص ۱۶۳.

در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ نیز، هم در کتاب قصاص (مواد ۲۱۸-۲۷۸ و...) هم در کتاب دیات (مواد ۳۷۴-۳۹۶-۴۳۲ و...) در مورد تداخل یا عدم تداخل اندکی بحث شده است.

بدیهی است علت اختلاف نظر در این زمینه وجود ادله‌ی مختلف و متعارض در مسأله است. لذا در این پایان‌نامه پس از بیان اقوال و ادله‌ی آنها (از منظر فقهی) و تحلیل و بررسی این اقوال و نظرات، به بررسی موادی از قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و نقد و بررسی موادی از قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۰ که مرتبط با این موضوع است پرداخته خواهد شد.

فصل اول

طرح تحقیق

۱-۱- شرح و بیان مسأله پژوهشی

قتل و جرح از جمله جرایمی است که در تمام ادوار تاریخ، به عنوان یک پدیده اجتماعی مجرمانه مورد تنفر و انزجار عمومی بوده و در همه شرایع و آیین‌های مذهبی و قوانین و نصوص ملتها، قتل و جرح امری نامشروع و با عکس العمل و کیفر شدید مواجه بوده است.

جرم قتل ممکن است به شکل‌های مختلفی تحقق پیدا کند. در بسیاری از موارد قاتل ابتدا یک جنایت بر عضوی از اعضای مجنی‌علیه وارد می‌کند، به عنوان مثال دست او را قطع می‌کند، و این جنایت بر عضو منجر به مرگ مجنی‌علیه (مقتول) می‌شود، و در برخی از موارد ضرباتی که باعث مرگ مجنی‌علیه می‌شوند، متعدد است؛ که گاه این ضربه‌ها به صورت متوالی و پیوسته و گاه به صورت متفرق و جدا از هم است.

سؤالی که در این جا مطرح می‌شود این است که، در این موارد که ابتدا جنایت بر عضو حادث شده و سپس جنایت بر نفس وارد شده است، آیا قصاص عضو در قصاص نفس تداخل می‌کند یا خیر؟ یعنی این که جانی فقط باید قصاص نفس شود و یا این که قبل از کشته شدن ابتدا باید قصاص عضو و سپس قصاص نفس شود؟

همینطور در مورد دیه «از این نکته بحث می‌شود که اگر چند جنایت بر کسی وارد شده باشد، آیا برای هر جنایت، دیه‌ی جداگانه تعیین می‌شود؟ مثلاً اگر کسی با وارد کردن ضربه‌ای سر دیگری را بشکند و او بمیرد، آیا لازم است، جانی دو دیه (یکی برای شکستن استخوان سر و دیگری برای مرگ) بپردازد یا اینکه دیه‌ی شکستن استخوان سر در دیه‌ی نفس تداخل کرده و جانی تنها به پرداختن دیه‌ی قتل محکوم می‌شود؟ اگر کسی دست و پا و گوش و چشم کسی را از بین ببرد و در نتیجه شخص بمیرد، آیا دیه‌ی اعضا در دیه‌ی نفس تداخل می‌کند یا این که می‌بایست برای تک تک اعضا و برای نفس دیه‌ی جداگانه تعیین شود؟» (حاجی ده‌آبادی، همان)

لذا در این تحقیق سعی بر آن است تا با بیان اقوال فقها و همینطور ادله‌ی آن‌ها و بررسی این نظرات و بررسی موادی از قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۰ که مرتبط با این موضوع است، چالش‌ها و مشکلات قوانین و مقررات موجود در این حوزه و پیشنهادات و راه کارهای آن بیان شود.

۱-۲- پیشینه‌ی موضوع تحقیق (مطالعات و تحقیقاتی که در رابطه با این موضوع

صورت گرفته و نتایج حاصل از آن)

در مورد موضوع مورد بحث تحقیقی که بطور مفصل و دقیق هم بحث تداخل یا عدم تداخل قصاص عضو در قصاص نفس و هم بحث تداخل یا عدم تداخل دیه‌ی عضو در دیه‌ی نفس را بیان کرده باشد و در این رابطه راه کار مناسب و در خور توجه‌ای ارائه دهد وجود ندارد، و همچنین هیچ پایان نامه‌ای در این خصوص به رشته‌ی تحریر در نیامده است. با این حال برخی از مواردی که در این رابطه وجود دارد به قرار زیر است:

حاجی ده‌آبادی (۱۳۸۴) در کتاب خود آورده است: «بحث تداخل دیات بیشتر در مورد دو یا چند جنایت است که باعث دیه شوند و یکی از دیگری کمتر باشد. در این صورت از تداخل دیه‌ی اقل در دیه‌ی اکثر صحبت می‌شود. بنابراین اگر دیه‌ی دو جنایت یکسان باشد، از تداخل یکی در دیگری سخن به میان نمی‌آید، جز در مورد دیه‌ی مادون نفس نسبت به دیه‌ی نفس. یعنی اینکه در مورد دو یا چند جنایت که یکی بر نفس است و دیگری بر مادون نفس، بحث تداخل مطرح است، گرچه دیه‌ی مادون نفس با دیه‌ی نفس در مواردی یکسان است.»

این عقیده نمی‌تواند صحیح باشد چرا که در مواردی هم که دیه‌ی دو جنایت یکسان است، بحث تداخل دیات قابل طرح است؛ مثلاً وقتی که شخصی بطور غیر عمدی گوش دیگری را بُرَد و در نتیجه مجنی علیه شنوایی خود را از دست بدهد، در این صورت این سؤال مطرح می‌شود که آیا دیه‌ی شنوایی در دیه‌ی گوش یا برعکس دیه‌ی گوش در دیه‌ی شنوایی تداخل کرده و جانی تنها به پرداختن یک دیه محکوم می‌شود؟ یا این که جانی می‌بایست دو دیه پرداخت کند؟

موسوی خویی (۱۴۱۰) در کتاب خود می‌نویسد: «در صورتی که ضربه‌ی واحدی موجب جنایت بر عضو و نفس شده باشد مطلقاً تداخل صورت می‌گیرد، و در صورتی که ضربات به صورت متعدد باشد، بطور مطلق عدم تداخل صورت می‌گیرد.» (چه در قصاص چه در دیه)

عقیده‌ی ایشان نیز قابل ایراد است، که در این تحقیق گفته خواهد شد که ایرادات آن چیست و چه راه‌کاری مناسب‌تر است.

ابن ادریس (۱۴۱۰) در کتاب خود می‌گوید: «لا یدخل قصاص الطرف، فی قصاص النفس، و یدخل دیة الطرف، فی دیة النفس، فهذا الفرق بین الموضعین». یعنی: قصاص عضو در قصاص نفس تداخل پیدا نمی‌کند، ولی دیه‌ی عضو در دیه‌ی نفس تداخل پیدا می‌کند، و این تفاوت بین این دو مورد است.

به نظر ابن ادریس مطلقاً در قصاص عدم تداخل صورت می‌گیرد، و در دیات تداخل صورت می‌گیرد. در این تحقیق بررسی می‌شود که آیا این چنین است یا خیر؟

شیخ طوسی (۱۴۰۷) در کتاب خود معتقد است: «یدخل قصاص الطرف فی قصاص النفس، و دیة الطرف تدخل فی دیة النفس، مثل أن یقطع یده ثم یقتله، أو یقلع عینه ثم یقتله، فلیس علیه إلا قتله أو دیة النفس، و لا یجمع بینهما». یعنی: قصاص عضو در قصاص نفس تداخل پیدا می‌کند، و همینطور دیه‌ی عضو در دیه‌ی نفس تداخل پیدا می‌کند، مانند این که جانی دست کسی را قطع کند و سپس او را بکشد، یا اینکه جانی چشم کسی را درآورد و سپس او را بکشد، در اینجا چیزی جز قصاص نفس یا دیه‌ی نفس بر جانی نیست، و با هم جمع (عدم تداخل) نمی‌شوند.

مرحوم شیخ در این رابطه قائل به تداخل بطور مطلق هست، در حالی که این گونه نیست و در این تحقیق سعی بر آن است تا بررسی شود که در چه مواردی تداخل صورت می‌گیرد و در چه مواردی تداخل صورت نمی‌گیرد.

۱-۳- اهداف تحقیق

۱- تبیین موارد امکان یا عدم امکان تداخل قصاص و دیات در جرایم علیه نفس و اعضاء

۲- تبیین تفاوت تداخل در قصاص با تداخل در دیات در جرایم علیه نفس و اعضاء

۱-۴- اهمیت و ارزش تحقیق

بحث پیرامون تداخل یا عدم تداخل قصاص و دیات بیشتر در فقه مطرح بوده و از جمله موضوعاتی است که راجع به آن نظریات زیادی مطرح شده است. حقوقدانان بطور مختصر و کمتر به بررسی این موضوع در حیطه‌ی حقوق کیفری پرداخته‌اند، و از آنجا که حقوق ما به خصوص حقوق کیفری و قانون مجازات اسلامی متأثر و بر-گرفته از فقه است، و با توجه به این که این موضوع هم یکی از مباحث مهم فقهی می‌باشد که کاربرد بسیار زیادی در حقوق ما دارد، از جمله این که؛ بسیاری از پرونده‌های کیفری در محاکم راجع به موضوع مورد بحث می‌باشد، که روند نسبتاً طولانی برای صدور حکم طی می‌شود، لذا با توجه به اهمیت موضوع که بسیار کاربردی و مبتلابه جامعه‌ی ما است- و این که تحقیق مفصل و کاملی در این زمینه وجود ندارد- سعی بر آن است تا با بررسی کامل و همه جانبه‌ی این موضوع از منظر فقه و حقوق نتیجه‌ای مطلوب و شایسته حاصل گردد.

۱-۵- کاربرد نتایج تحقیق

با توجه به این که در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ بطور مفصل و دقیق در خصوص موضوع مورد بحث چیزی بیان نشده است، و همچنین کتب فقهی نیز گسترده و زیاد است و در این خصوص نظریات مختلف و متعددی از سوی فقها بیان شده است و این که موضوع مورد بحث در جامعه بسیار مبتلابه است و در محاکم حقوقی نیز بسیار جنبه‌ی کاربردی دارد، لذا این تحقیق می‌تواند به عنوان منبعی مناسب جهت مطالعه و نقد و بررسی قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و همچنین قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۰ مورد استفاده قرار گیرد و تردیدهایی را که قضات در موقع صدور رأی با آن مواجهند را برطرف سازد تا عدالت هر چه بهتر در محاکم حقوقی برقرار گردد.